

Hr Henrikssoni ja pr Leemetsa avaldus Eesti Vabariigi kohta direktorite nõukogu koosolekul

2. märts 2009

Eesti ametivõimud tänavad hr Rozwadowskit ja tema meeskonda põhjalike ning avameelsete poliitiliste konsultatsioonide ning hr Seeligit finantssektoriteemaliste väärtuslike arutelude eest. Ametivõimud on IMFi hinnanguga üldjoontes nõus ning võtavad delegatsiooni soovitusi tõsiselt arvesse, nagu alati.

Eesti majandus on viimase kümnendi jooksul märkimisväärselt muutunud. Järjekindel majanduspoliitika, mis põhineb eelkõige turule suunatusel, avatusel ja juba 1992. aastast kehtival valuutakomitee süsteemil, on soodustanud riigi majanduse laiapõhjalist arengut ning valitsussektori tugevat bilanssi, mida iseloomustavad üliväike võlakoormus ning suured varad.

Riigi majanduspoliitika alustalad on endiselt valuutakomitee süsteem ning ELi liikmelisus ja eelseisev liitumine majandus- ja rahaliiduga. Need tegurid soodustavad ka kiiret reaalselt lähenemist ELi keskmistele tulutasemetele. 1997. aastast saadik on SKP elaniku kohta (möödetuna ostujõu pariteedi põhjal) suurenenud Eestis ligi 250%. Tänu fikseeritud vahetuskursi süsteemile on paindlikud nii toote- kui ka tööturg. Need eeldused pannakse aga praeguses majanduslanguse olukorras põhjalikult proovile, kuna väliskeskkonna hiljutine järsk halvenemine on põhjustanud riigi majandusaktiivsuses kiire kannapöörde. Sarnaselt IMFi delegatsioonile näevad ka ametivõimud praegust olukorda kui võimalust kiirendada majanduse ümberkujundamisprotsessi, et tagada nii tootlikkuse kui ka toodangu jätkusuutlik kasv keskmise ja pikema aja jooksul.

Ametivõimud on jätkuvale majandussurutisele kiiresti reageerinud. Haavatavused, eeskätt need, mis on seotud jooksevkonto puudujäägi, laenukasvu ja inflatsiooniga, on jõudsalt kahanenud, peegeldades majanduse suutlikkust äriotsuse pöördumisele vastavalt reageerida. Ebakindel väliskeskkond võib aga lähitulevikus veelgi enam väljakutseid esitada. Õnneks aitavad korrapäratut kohanemist vältida eelarve- ja likviidsuspuhvid, tugev ja hea järelevalvesüsteemiga pangasektor, ERM2 liikmelisus ning eelseisev ühinemine euroalaga. Seega sisenes Eesti majanduslikku mõõnaperioodi võrdlemisi tugevalt positsioonilt.

Väljavaated aastateks 2009-2010

Eestis toimub järsk, kuid korrapärane majanduslik kohanemine. Majanduse usaldusväärsuse tagamiseks ja välisinvestorite kindlustunde taastamiseks järgivad ametivõimud ka edaspidi ettenägelikku ja mõistlikku majanduspoliitikat.

Seoses riigi peamiste kaubanduspartnerite oodatust nõrgema majanduskasvuga **on ametivõimud ka Eesti makromajanduse kasvuproгноosi allapoole korrigeerinud.** See tähendab, et 2008. aasta sügisel koostatud riskistsenaariumist on praeguseks saanud põhistsenaarium, mille kohaselt reaalne SKP langeb käesoleval aastal 5-6% ja kasvab 2010. aastal vaid veidi (umbes 1%).

Inflatsioon väheneb jõudsalt sammul ja peaks 2009. aasta teisel poolel negatiivseks muutuma. Aasta arvestuses alanes inflatsioonimäär 7%-lt 2008. aasta detsembris 4% ni 2009. aasta jaanuaris. Langus toimus eeskätt tänu mootorikütuse odavnemisele, rõivaste ja jalatsite

ulatuslikele väljamüükidele ning soodsale baasefektile. Ametivõimude hinnangul ei tõuse inflatsioon 2009. aastal üle 2%.

Tööturu paindlikkus aitab märkimisväärselt kaasa üldisele kohandumisele.

Viimase poole aasta näitajad viitavad tugevasti sellele, et tänu detsentraliseeritud palgakujundusmehhanismidele, paindlikule palgastruktuurile ning piirkondlikule lõimumisele on tööturg väga kiiresti kohandunud.

Jaauari tööturuandmed peaksid kinnitama esialgseid näitajaid, mis viitavad palgalangusele ja osaaajatöö kasvule. Maksuandmete kohaselt aeglustus palgakasv detsembris 4%ni (aasta arvestuses, alanedes 15-20% kasvuvahemikust), peamiselt tänu aastalõpu tulemuspreemiate maksmata jätmisele. Seda kinnitavad ka viimased maksuandmed, mille kohaselt kasvasid palgad 2008. aasta viimases kvartalis 6,9%. Käesoleval aastal võib oodata nominaalpalkade negatiivset aastakasvu. Töötuse registreeritud määr (mis on reeglina mõnevõrra väiksem kui tegelik määr) jõudis jaanuaris 6%ni. Jaanuaris 2009 võeti vastu uus töölepinguseadus, mis jõustub juulis ja mille üks eesmärke on kiirendada tööjõu ümberjaotumist majandussektorites. Lisaks tööturu paindlikkuse suurendamisele kehtestab seadus töötuskindlustushüvitise tõusu ja töötutoetuse saajate ringi laiendamise.

Välisstabiilsus

Tänu sellele, et sisenõudlus on vähenenud, teenuste eksport on olnud oodatust edukam ning kasumite väljavool tulukonto kaudu on langenud, on jooksevkonto puudujääk märkimisväärselt kahanenud. Seetõttu taandub kiiresti ka riigi sõltuvus välisrahastamisest. 2008. aasta kolmandaks kvartaliks vähenes kombineeritud jooksev- ja kapitalikonto puudujääk 2007. aasta 16,9%-lt SKPst 7,5%ni. Siin mängis peamist rolli kaubanduspuudujäägi kahanemine, mis toimus väheneva sisenõudluse arvel. Lähiaastatel saavutab kaubandusbilanss tõenäoliselt tasakaalu või ülejäägi ning samas kui ekspordimahud transiitkaubanduse kahanemise tõttu langevad, suureneb ekspordis kõrgema lisandväärtusega kaupade osakaal.

Ametivõimud märgivad, et mõned näitajad IMFi hinnangutes viitavad Eesti krooni reaalse vahetuskursi ülehinnatusele. Kuigi arvutused põhinevad alati kindlatel eeldustel, nõustuvad ametivõimud sellega, et ilmselt on reaalne vahetuskurss lähiminevikus olnud mõnevõrra üle hinnatud. Praegu toimuva kohandumise käigus peaks see probleem aga lahenduse leidma. Nagu ka IMFi eksperdid tõdesid, on ametivõimud asunud vähendama kapitalikonto haavatavust, tugevdades koostöös Eestis tegutsevate pankade päritoluriikidega finantssektori turvavõrku.

Rahapoliitika

Valuutakomitee süsteem, mis tagab usaldusväärsed hinnaootused nii keskmise kui ka pikema aja jooksul, jääb edaspidigi rahapoliitilise ja finantsilise stabiilsuse alustalaks. Tänu valuutakomitee süsteemile on Eesti juba 17 aastat matkinud euroala raamistikku, mis peegeldub ka riigi turgude kohandumisvõimes. Ametivõimud on kindlal veendumusel, et praegusest rahapoliitilisest süsteemist loobumiseks on ainus usaldusväärne strateegia ühinemine majandus- ja rahaliiduga.

Eesti kuulub alates 2004. aastast vahetuskursimehhanismi ERM2, mistõttu on euroalaga liitumine riigi rahanduspoliitiline prioriteet. Nagu IMFi eksperdid on kõigi eelmistegi

konsultatsioonide käigus kinnitanud, on valuutakomitee süsteem Eesti majandusele väga kasulik, kuna see hoiab inflatsiooniootusi madalal ja suunab majandusagentide otsuseid.

Eelarvepoliitika

Eelarvepoliitikal on üldises majanduspoliitikas väga oluline roll, kuna see tagab lisaks muule ka valuutakomitee süsteemi sujuva toimimise. Eesti ametivõimud on järginud riigieelarve seaduses sätestatud eelarve tasakaalus hoidmise reeglit. Viimaste aastate kiire majanduskasvu tingimustes ning kooskõlas IMFi soovitustega on Eesti riigieelarve kuus aastat järjest olnud ülejäägis, et saavutada tasakaalus või ülejäägis eelarve eesmärk kogu äritsükli jooksul.

Elmise aasta lõpus, üleilmse nõudluse järsu vähenemise ning 2009. aasta korrigeeritud prognooside taustal, valmistas Eesti valitsus ette negatiivse lisaelarve. Riigikogu kiitis selle heaks 20. veebruaril. Eelarvet konsolideeriti 3% ulatuses SKPst ning lisaks muudele meetmetele aitas seda saavutada ka valitsuse palgafondi kärpimine. 2009. aasta puudujääki rahastatakse eelarvereservidega ning teatud piirini ka rahvusvahelistelt institutsioonidelt võetavate madala hinnaga projektipõhiste laenudega. Ametivõimud on teadlikud, et 2010. aasta eelarve jaoks tuleb võtta täiendavaid piiravaid meetmeid ning IMFi nõuannetes eelarve kavandamise kohta keskpika aja jooksul suhtutakse tõsiselt.

Samal ajal ei ole ohus riigi rahanduse pikaajaline jätkusuutlikkus. Eestis avaldab elanikkonna vananemine eelarvele väikseimat mõju kogu Euroopa Liidus. Nende aastate jooksul, mil eelarve on olnud ülejäägis, on valitsus saavutanud netovarade tugeva positsiooni. 2008. aasta lõpuks kahanesid keskvalitsuse varad seoses puudujäägi rahastamisega küll ligi 8,5%ni SKPst, kuid eelarvereservid on valitsusele praegusel raskel ajal vajalikuks likviidsuspuhvriks. Viimased eelarvepoliitilised meetmed on suunatud nende varade kulutamise aeglustamisele.

Finantssektori stabiilsus

Eesti pangasektor on rahvusvaheliste pangandusgruppidega täielikult lõimunud ja peamine välisrahavoogude Eestisse vahendaja. 95% riigi pangasüsteemist koosneb Põhjamaade neljast suurest finantsgrupist, mis on Eestis asutanud kas filiaalid või tütarettevõtted. Kohalike pankade õiguslikust seisundist olenemata juhitakse nende kapitali ja likviidsust faktiliselt siiski grupi tasemel. Üleilmsete finantsrahutuste kontekstis on selgunud, et grupisisesed rahavood on Eesti pangandusturu jaoks stabiilne ja usaldusväärne likviidsusallikas. Piirkondliku finantslõimumise valguses on stabiilsusele veelgi kaasa aidanud Põhjamaade ametivõimude hiljutised pangasektorit puudutavad meetmed.

Loomulikult on sellise turustruktuuri aluseks asukohariigi piisavad likviidsus- ja kapitalipuhvrid, tõhus järelevalve ning eelkõige sujuv ja tulemusrikas koostöö pankade päritolu- ja asukohariigi vahel. Me usume, et Eesti ametivõimud on selles suhtes saavutanud rahuldavaid tulemusi, nagu kinnitab ka IMFi finantsüsteemi stabiilsuse aruanne.

Kapitali- ja likviidsuspuhvrid on piisavad, et majanduse oodatavale aeglustumisele vastu pidada. Lisaks vähendavad väikesemahulised ettevõtete võla- ja aktsiaturud ning turuosaliste piiratud arv koos valitsussektori praktiliselt olematu võlakoormusega Eesti atraktiivsust spekulantide silmis. Kõrge kohustusliku reservi nõue (hetkel 15%) ja rahvusvahelisest standardist suurem kapitali adekvaatsuse nõue ei pruugi pikemas

perspektiivis kõige optimaalsemaks strateegiaks osutada, kuid arvestades tsüklilist keskkonda ning jaanuaris 2008 jõustunud Basel II raamistikku on need praegu vajalikud ettevaatusabinõud. On selge, et lähimineviku ülikõrget kasumlikkust niipea uuesti ei saavutata, kuid 2008. aasta viimases kvartalis teenisid pangad siiski veel 17 miljonit eurot kasumit (terve 2008. aasta kohta 0,25 miljardit eurot). Veelgi olulisem näitaja on pankade kulude osatähtsus tulude suhtes, mis näitab pankade paindlikkust väliskeskkonna muutustele reageerimisel ning mille taset suudeti tormilise 2008. aasta jooksul säilitada.

Majandustegevuse järsust aeglustumisest ning halbade laenude osakaalu suurenemisest hoolimata oli kapitali adekvaatsuse määr 2009. aasta jaanuari lõpus kõrgel 19,6% tasemel, peamiselt tänu eelnevate perioodide jaotamata kasumitele. Halbade laenude (üle 60 päeva viivises) osakaal pankade laenuportfellis on oma väga madalalt tasemelt tõusma hakanud ja moodustas 2009. aasta jaanuari lõpus 3,6%. 2009. aastal tõuseb see näitaja prognooside järgi ligi 5%ni. Vastureaktsioonina on pangad tulevaste laenukahjumite provisjone veelgi suurendanud. Samas peavad pangad end võimeliseks (riigi abita) vajadusel laenu tagatise (eriti kinnisvara) likvideerima.

Erasektorile väljastatavate laenude kasv langes 2008. aastal märkimisväärselt. Lisaks eelmise aasta poliitilistele meetmetele kajastab see langus ka üleilmsete majandustingimuste kiiret halvenemist ja riigisisese laenuõudluse vähenemist. Seoses majandusaktiivsuse vaibumisega võib laenukasv 2009. aastal jääda madalale tasemele. Kuigi viimastel aastatel on kinnisvaralaenude maht jõudsalt kasvanud, on võlakoormusega kodumajapidamiste osakaal siiski väike (hiljutiste uuringute kohaselt on võlg 22% majapidamistest). Praegu, kui euro intressimäärad langevad, saavad Eesti laenuvõtjad sellest otsest kasu, kuna nende ujuva intressimääraga eurodes nomineeritud laenude võlteenindamiskulud vähenevad.

Eestis tegutsevatel kommertspankadel on piisavalt ressursse. Pangad ei näe ettevõtetele (nt ekspordifirmadele) väljastatavate laenude puhul vajadust täiendavate riiklike garantiide järele. Ka ametivõimud on seisukohal, et riigil pole tarvidust finantssüsteemi toimimisse sekkuda.